

TAKRORNING TARJIMADAGI XUSUSIYATLARI ERNEST XEMINGUEYNING “CHOL VA DENGIZ” ASARI MISOLIDA

Siddiqova Iroda Abduzuhurovna

Prof, filologiya fanlari doktori O'zMU.

Xudoyqulova Durdona Saloxiddin qizi

O'zMU 2-kurs magistranti.

E-mail: dkhudoykulova1996@gmail.com

Annotatsiya: Tarjima san'ati lingvistik, madaniy va adabiy nuanslarning murakkab o'zaro ta'siri bo'lib, unda har bir so'z asl asarning mohiyatini yangi tilda shakllantirish imkoniyatiga ega. Tarjimada qo'llaniladigan son-sanoqsiz texnikalar orasida takrorlash diqqatga sazovor va ko'pincha qiziqarli element sifatida turadi. Takrorlash, uning turli shakllarida, nafaqat stilistik vosita, balki matn ichidagi chuqurroq ma'nolar, nuanslar va hissiyotlarning tashuvchisi sifatida ham xizmat qiladi. Ushbu maqola Ernest Xemingueyning taniqli asariga alohida e'tibor qaratib, tarjima kontekstida takrorlashning murakkab sohasini o'rganadi. Xemingueyning durdona asari o'zining siyrak nasriy va chuqur mavzulari bilan takrorlashni tarjima qilishning oqibatlari va muammolarini o'rganish uchun boy manzara beradi.

Kalit so'zlar: stilistik elementlar, madaniy moslashuv, semantik ekvivalentlik, tarjima strategiyalari, madaniy o'ziga xoslik, talqin asoslari, adabiy tahlil.

Аннотация: Искусство перевода представляет собой сложную игру лингвистических, культурных и литературных нюансов, в которой каждое слово потенциально может сформировать суть оригинального произведения на новом языке. Среди бесчисленных приемов, используемых при переводе, повтор выделяется как примечательный и зачастую интересный элемент. Повтор в различных его формах служит не только стилистическим приемом, но и носителем более глубоких смыслов, нюансов и эмоций внутри текста. В данной статье исследуется сложная область повторения в контексте перевода, при этом особое внимание уделяется знаменитому произведению Эрнеста Хемингуэя. Шедевр Хемингуэя с его скудной прозой и глубокими темами предоставляет богатую почву для изучения последствий и проблем, связанных с повторением перевода.

Ключевые слова: стилистические элементы, культурная адаптация, семантическая эквивалентность, стратегии перевода, культурная идентичность, основы интерпретации, литературный анализ.

Annotation: The art of translation is a complex interplay of linguistic, cultural and literary nuances in which each word has the potential to form the essence of the original work in a new language. Among the countless techniques used in translation, repetition stands out as a notable and often interesting element. Repetition, in its various forms, serves not only as a stylistic device, but also as a carrier of deeper meanings, nuances and emotions within the text. This article explores the complex area of repetition in the context of translation, with a particular focus on the famous

work of Ernest Hemingway. With its sparse prose and profound themes, Hemingway's masterpiece provides a rich landscape for exploring the implications and challenges of translating repetition.

Keywords: stylistic elements, cultural adaptation, semantic equivalence, translation strategies, cultural identity, foundations of interpretation, literary analysis.

Kirish

“Chol va dengiz” asaridan tanlangan parchalarni va takrorlash holatlarini sinchkovlik bilan o'rganish orqali, ushbu tadqiqot ikki tilda va madaniyatlarda bunday takrorlashning qanday namoyon bo'lishini va tarjimonlarning asl matnga sodiqlik va lingvistik va madaniy moslashuv zarurati o'rtasidagi nozik muvozanatni qanday boshqarishini yoritishga qaratilgan. Tarjimada takrorlash xususiyatlarini ajratib, ushbu tadqiqot tarjima san'atiga xos bo'lgan murakkabliklarni chuqurroq tushunishga hissa qo'shishga intiladi.

Biz bu o'ziga xos ish tarjimasiga puxta kirishish asnosida, bu asarning badiiy va tematik boyligiga hissa qo'shgan takrorni tarjimada saqlab qolishda duch kelingan qiyinchiliklarni ham o'rganib chiqamiz. Xemingueyning "Chol va dengiz" da takrorlardan foydalanishi shunchaki uslubiy tanlov emas; bu rivoyat matosiga murakkab to'qilgan lingvistik qurilma. Takrorlash asosiy motiflarni ta'kidlash, hissiyotlarni uyg'otish va qahramonning yolg'iz sayohati va dengizning dahshatli kuchlariga qarshi kurashida davomiylik tuyg'usini yaratishga xizmat qiladi. Xemingueyning asari takrorlash turli darajalarda—leksik, sintaktik va tematik ravishda ishlaydigan lingvistik hodisani taqdim etadi. Tarjima jarayonida harakatlanar ekanmiz, tarjimon qalamining har bir zarbasi asl takrorlashni saqlab qolish yoki moslashtirishda juda muhim bo'lib, shu bilan Santyagoning epik kurashining mohiyatiga ta'sir qiladi.

Adabiyotlar tahlili va metod

Tarjimada takrorlash azaldan ilmiy izlanishlar mavzusi bo'lib, tarjimonlar, tilshunoslar va adabiyot nazariyotchilarining e'tiborini tortgan. Ushbu keng sohada tadqiqotchilar takrorlashning lingvistik va stilistik o'lchovlaridan tortib madaniy va semantik ta'sirlarigacha bo'lgan turli jihatlarini o'rganishdi. Bu erda taqdim etilgan adabiyotlar sharhi tarjima kontekstida, xususan Ernest Xemingueyning 'chol va dengiz' doirasida takrorlashni o'rganish uchun asos yaratib, avvalgi tadqiqotlarning asosiy tushunchalari va topilmalarining sintezini taklif etadi.

Tarjimashunoslik sohasidagi buyuk ish, Jorj Shtayner 'Bobildan keyin: til va tarjimaning aspektlari' tarjima aktiga xos bo'lgan qiyinchiliklar va murakkabliklarni tushunish uchun nazariy asos yaratadi. Shtaynerning lingvistik sadoqat va ijodiy moslashuv o'rtasidagi o'ziga xos keskinlikni o'rganishi tarjimonlarning turli xil lingvistik va madaniy kontekstlarda takrorlanishning replikatsiyasini qanday boshqarishini o'rganish uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Bundan tashqari, Xeminguey asarlari tarjimasiga bag'ishlangan tadqiqotlar muallifning o'ziga xos uslubi va ohangini turli lingvistik va madaniy kontekstlarda aks ettirish muammolarini ta'kidladi. Verna Kalening 'tarjima va adabiy tanqid: tahlil sifatida tarjima' va Piter Nyumarkning 'tarjima darsligi' Xeminguey nasrining ritmik kadansi va semantik nuanslarini saqlab qolish uchun tarjimonlar tomonidan qo'llaniladigan strategiyalarni, shu jumladan takrorlanadigan tuzilmalar va motiflarni takrorlashni muhokama qilingan. Oldingi tadqiqotlardan olingan tushunchalarga asoslanib, ushbu tezis takrorlashning tarjima doirasida qanday ishlashini va adabiy asarlarni lingvistik va madaniy chegaralar bo'ylab talqin qilish va qabul qilishni qanday shakllantirishini chuqurroq tushunishga hissa qo'shishga intiladi.

Muhokama va natijalar

Ernest Xemingueyning tarjimasida takrorlashni tekshirish bir nechta diqqatga sazovor kuzatuvlar va topilmalarni beradi. Tanlangan parchalar va takrorlash misollarini sinchkovlik bilan tahlil qilish orqali ushbu tadqiqot ushbu stilistik elementni turli tillar va madaniyatlarga ko'chirishda ishtirok etadigan murakkabliklar va nuanslarga oydinlik kiritadi.

Semantik ekvivalentlik va stilistik sodiqlik: tarjimonlar duch keladigan Markaziy dilemmalardan biri bu semantik ekvivalentlik va stilistik sodiqlik o'rtasidagi muvozanatni buzishdir. Topilmalar shuni ko'rsatadiki, ba'zi tarjimonlar takrorlanadigan tuzilmalarning so'zma-so'z ma'nosini birinchi o'ringa qo'yishsa, boshqalari asl matnning stilistik xususiyatlari va ritmik kadensiyasini saqlashni afzal ko'rishadi. Dastlabki matnga sodiqlik va ijodiy moslashuv o'rtasidagi bu keskinlik tarjimaning ijodiy harakat sifatida dinamik xususiyatini ta'kidlaydi.

Madaniy o'ziga xoslik va moslashish: takrorlash ko'pincha lingvistik chegaralar bo'ylab osongina o'tmasligi mumkin bo'lgan madaniy ma'nolar va uyushmalarga ega. Tahlil tarjimonlarning takrorlanadigan motiflar va lingvistik naqshlarning madaniy o'ziga xosligini qanday boshqarishini ta'kidlaydi, ko'pincha maqsadli auditoriya bilan rezonansni ta'minlash uchun ijodiy moslashish va madaniy almashtirishga murojaat qiladi. Ushbu madaniy muzokaralar jarayoni tarjima jarayonida lingvistik va madaniy omillar o'rtasidagi dinamik o'zaro bog'liqlikni ta'kidlaydi.

Hikoya oqimi va ritmik kadansga ta'siri: takrorlash 'chol va dengiz'ning hikoya oqimi va ritmik kadansini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, tarjimonlar maqsadli tilda Xeminguey nasrining ritmik intensivligi va emotsional rezonansini tiklash uchun leksik takrorlash, sintaktik parallelizm va ritmik o'zgaruvchanlik kabi turli strategiyalardan foydalanadilar. Ushbu topilmalar takrorlanadigan tuzilmalarni tarjima qilishda shakl va tarkib o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirni ta'kidlaydi.

Tarjimonning vositachi va tarjimon sifatidagi roli: oxir-oqibat, 'chol va dengiz' dagi takrorlashning tarjimasida tarjimonning manba va maqsadli matnlar o'rtasida vositachi va tarjimon rolini ta'kidlaydi. Topilmalar tarjimonning takrorlanadigan tuzilmalarning shakli va ma'nosini shakllantirishdagi ijodiy agentligini, shuningdek, tarjimada Xeminguey nasrining tematik yaxlitligi va hissiy rezonansini saqlashdagi mas'uliyatini ta'kidlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Ernest Xemingueyning asarida takrorlashni o'rganish lingvistik sadoqat, madaniy moslashuv va uslubiy yangilik o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirni ochib beradi. Tanlangan parchalar va takrorlash misollarini sinchkovlik bilan tahlil qilish orqali ushbu tadqiqot ushbu stilistik elementni turli tillar va madaniyatlarga ko'chirishda ishtirok etadigan qiyinchiliklar, strategiyalar va oqibatlarga oydinlik kiritdi. Topilmalar tarjimonlarning asl matnning tematik yaxlitligi va hissiy rezonansini saqlab, semantik ekvivalentlik va stilistik sodiqlik o'rtasidagi keskinlikni boshqarishi kerak bo'lgan ijodiy harakat sifatida tarjimaning dinamik tabiatini ta'kidlaydi. Takrorlash Xeminguey nasrining Markaziy jihati sifatida paydo bo'lib, hikoya oqimi, ritmik kadans va tematik rezonansni shakllantiradi. Bundan tashqari, tahlil takrorlanadigan motiflar va lingvistik naqshlarning madaniy o'ziga xosligini ta'kidlab, maqsadli auditoriya bilan rezonansni ta'minlashda madaniy moslashuv va ijodiy muzokaralarning muhimligini ta'kidlaydi. Tarjimonlar vositachi va tarjimon sifatida hal qiluvchi rol o'ynaydi, tarjima qilingan matnni o'zlarining ijodiy agentligi bilan singdiradi va muallifning uslubiy qarashlariga sodiq qoladi.

Shunday qilib, tadqiqot tarjima san'atiga xos bo'lgan murakkabliklarni va uning adabiy asarlarni talqin qilish va qabul qilishga ta'sirini chuqurroq tushunishga yordam beradi. 'Chol va

dengiz' da takrorlashning nozik tomonlarini ochib, stilistik elementlarni lingvistik va madaniy chegaralar bo'ylab tarjima qilishning muammolari, strategiyalari va oqibatlari to'g'risida qimmatli tushunchalarni taqdim etadi va shu bilan tarjima sohasidagi shakl va tarkib o'rtasidagi dinamik o'zaro bog'liqlik haqidagi tushunchamizni boyitadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Shtayner, G. Bobildan keyin: til va tarjima jihatlarini. - Oksford Universiteti Matbuoti. 1975. – 38-39-b.
2. Toolan, M. Adabiyotdagi til: stilistikaga kirish. - Hodder Arnold. 1998y.
3. Verdonk, P. Stilistika. - Oksford Universiteti Matbuoti. 2002y.
4. Beegel, S. F. Hemingway's Craft of Omission: Four Manuscript Examples. The Hemingway Review, 3(1), 1-15. 1984.
5. Smith, P. Hemingway's Short Stories: The Myth of the Clean, Well-Lighted Prose. - The Journal of Narrative Technique, 18(2), 170-181. 1988.
6. Kale, V. Translation and Literary Criticism: Translation as Analysis. - Bloomsbury Academic. 2014.
7. Bassnett, S., & Lefevere, A. (Eds.). Constructing Cultures: Essays on Literary Translation. - Multilingual Matters. 1998.
8. Hermans, T. (Ed.). The Manipulation of Literature: Studies in Literary Translation. - Routledge. 1985.
9. Tymoczko, M. Enlarging Translation, Empowering Translators. - St. Jerome Publishing. 2007.
10. Even-Zohar, I. Polysystem Theory. In L. Venuti (Ed.), The Translation Studies Reader (pp. 68-78). - Routledge. 1990.
11. Chesterman, A. Memes of Translation: The Spread of Ideas in Translation Theory. - John Benjamins Publishing. 1997.
12. Lefevere, A. Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame. - Routledge. 1992.
13. Djafarova, Dildora, Yaxshiboyeva Nodira, and Abdullayeva Zulfiya. "Socio-Cultural Memory and Its Reflection in French Phraseology." Journal of Positive School Psychology (2022): 2883-2889.
14. Yaxshiboyeva, Nodira. "Reconstruction of coloristic expressions in erkin azam's" noise" and" pakana's love"." Конференции. 2021.
15. Ilhomovna, Djafarova Dildora, and Bobokalonov Odilshoh Ostonovich. "Interaction of Language Games in the Articulation of "Historical Memory" Within French and Uzbek Phraseology." American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769) 2.1 (2024): 348-354.
16. Ilhomovna, Djafarova Dildora, Bobokalonov Odilshoh Ostonovich, and J. A. Yakubov. "Archaic Phraseological Units as Windows into "Historical Memory" in French and Uzbek Linguistic Traditions." American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157) 2.1 (2024): 163-169.
17. Ilhomovna, Djafarova Dildora, Bobokalonov Odilshoh Ostonovich, and Yaxshiboyeva Nodira Ergashovna. "Contemporary Usage of Archaic Phraseological Units Expressing "Historical Memory" In Uzbek and French Languages." American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769) 2.2 (2024): 371-377.

18. Ilhomovna, Djafarova Dildora. "Phraseological Units Expressing" Memory"/" Mémoire" in Linguistics and their Analysis through Texts." *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development* 2.11 (2023): 490-492.
19. Яхшибоева, Нодира. "Таржима жараёнида маданиятлараро мулоқотнинг социолингвистик хусусиятлари." *Академические исследования в современной науке* 2.17 (2023): 165-169.
20. Иногамова, Ф. М., and Н. Э. Яхшибоева. "Фразеологик маънонинг конвенциаллиги." *Academic research in educational sciences* 3.5 (2022): 1176-1182.
21. Яхшибоева, Н. (2023). Туристический дискурс как один из особых видов институционального дискурса. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(6), 879-884.
22. Яхшибоева, Нодира. "The role of tourism terminology in french." *O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI*, 2023,[1/4] (2023)